

Verslag

Programma

**Wadden
zeehavens**

Programma Waddenzeehavens 2012-2013

Value for money

7 februari 2014

Arjen Bosch

Programma Waddenzeehavens 2012-2013

In 2012 gaven de Waddenhavengemeenten het Bestuurlijk statement Waddenzeehavens af, waaraan de financiering van het programma Waddenzeehavens was gekoppeld. Deze notitie geeft het ontstaan van het programma weer, en de bereikte resultaten in de afgelopen periode.

In de PKB Waddenzee – dat is de Derde Nota Waddenzee (januari 2007) die nu geldig is – schetst het rijk het volgende ontwikkelingsperspectief voor de waddenhavens:

"De Waddenzeehavens hebben zich duurzaam ontwikkeld op een wijze die recht doet aan hun specifieke ligging en mogelijkheden. Hierbij hebben de havens zich op een afgestemde manier gedifferentieerd en gespecialiseerd."

Aanvankelijk verzetten de havens zich tegen deze passage uit de PKB, maar ze boden ook geen breed aansprekende visie. De weerstand vanuit natuurbescherming was groot, de 'haveninvloed' op het 'waddenbeleid' werd niet als constructief ervaren, ecologie en economie stonden tegenover elkaar. Om de situatie te doorbreken startte het Regionaal College Waddengebied (RCW) in het voorjaar 2010 het project "Specialisatie en profilering Waddenzeehavens". Onder leiding van Tineke Netelenbos kwamen de havens, de directeurs van de havenbedrijven en de voorzitters van de verenigingen van havengerelateerde bedrijven tot overeenstemming over de gewenste duurzame haven-ontwikkeling voor de industriehavens van de Waddenzee. De visie werd verwoord in een 'koersnotitie' voor een programma Waddenzeehavens en kan bogen op een breed draagvlak.

De rol van het RWC is inmiddels veranderd en zij coördineert geen projecten meer. In 2012 werd het project in de RCW met een zeer positief oordeel afgesloten. De havengemeenten Den Helder, Harlingen, Eemsmond en Delfzijl besloten om de samenwerking in programmavorm voort te zetten en te financieren, met een voorlopige bijdrage van €10.000,- in 2012 en €15.000 in 2013 per gemeente. Tijdens het eerste Waddenzeehavendebat (11 juni 2012) maakten de gemeenten hun ambities kenbaar met een Bestuurlijk statement. Later sloten ook de havens van Lauwersoog en Den Oever zich bij de samenwerking aan. Hun bijdrage was 50% van de bijdrage van de industriehavens.

Anno 2014 werken de havens volgens één gedeelde visie, verwoord in de koersnotitie Waddenzeehavens, de visie is breed verankerd in de 'waddenwereld' met waardering vanuit de natuurbescherming. Onder regie van Raad van Advies is een samenwerkingsorganisatie opgezet die de uitwerking van de kernpunten van de koersnotitie ter hand neemt.

Deze notitie gaat in op wat met het programma Waddenzeehavens is bereikt, wat de ambities voor de komende jaren kunnen zijn, op basis van continuering van de huidige financiering.

Wat is bereikt in anderhalf jaar samenwerking

Waddenzeehavendebat juni 2012

Tijdens het eerste Waddenzeehavendebat op 11 juni 2012 presenteerde de voorzitter van de Raad de gezamenlijke koers van de Waddenzeehavens. Tijdens het debat gaven de Waddenzeehavengemeenten een bestuurlijk statement af, waarmee zij zich

Kernpunten Koers Waddenzeehavens

Specialiseren op basis van 'natuurlijke' economische kracht

- Gaan voor energietransitie
- Vol inzetten op Topsectoren

Unesco-havens

- Havenontwikkeling en natuurontwikkeling gaan hand in hand
- Baggeren speelt in op slibhuishouding Waddenzee
- Milieubewust gevoerde havenbedrijven

Gezamenlijk profileren

Samenhang bieden voor een Havenprogramma Waddenfonds

verbonden tot het financieren van de samenwerking, nu het RCW-project was afgerond.

Tijdens het debat was een de markt met kraampjes rond de volgende initiatieven georganiseerd, waarbij cursief is aangegeven welke resultaten in het afgelopen half jaar zijn geboekt:

1. LNG en schepen (vrachtveer Doeksen gehonoreerd)
2. Ballastwater behandeling op zee (*BaWaBarge Damen en van Gansewinkel gehonoreerd*)
3. Auto mooring aanlegstelsel (*aanvraag TESO gehonoreerd*)
4. Natuurvriendelijke LED-verlichting (*Groningen Seaports heeft plan klaar*)
5. Testlocatie windmolens (*Demonstratieturbine in de Eemshaven*)
6. Eemsdelta Green (*onderdelen voor havens aangescherpt*).
7. Algenproefboerderij (*aanvraag Algaecom eerder gehonoreerd, aanvraag kweek schelpdieren in voorbereiding*)
8. Toeristische ontwikkeling Willems haven (*plan op 10 januari '14 in Raad vastgesteld*)
9. Maritieme zone Delfzijl (*Marconi buitendijks in fase van laatste cofinanciering regelen*)
10. Building with Nature (*Programma is nagenoeg klaar en is op zoek de laatste cofinanciers*)

De havens van Den Oever en Lauwersoog vroegen of zij ook konden participeren in de Waddenzeehaven coalitie, hetgeen de Raad heeft gehonoreerd. Ook is de Raad uitgebreid met Waddenvereniging, RWS en de stuurgroep Waddenprovincies.

Specialiseren op basis van 'natuurlijke' economische kracht

Veel specialisaties ontwikkelen de havens zelf, maar waar wenselijk, met name bij de transitie naar duurzaamheid, ondersteunt het programma, bijvoorbeeld in de vorm van werkateliers. Vanuit de specialisatie scheepsbouw bleek met name refit en ombouw naar schonere en zuinigere brandstof een kernkwaliteit voor Harlingen. Via enkele werkateliers over scheepsbouw is in samenwerking met Energy Valley de verbinding met het LNG traject gelegd. Vervolgens is met Energy Valley de uitrol van LNG Waddenzee-breed opgepakt.

Mede op voorspraak van de havens van Lauwersoog en Den Oever is ontwikkeling in de visserij breder getrokken dan alleen duurzaam gebruik van de Waddenzee, maar is de aandacht ook gericht op de betekenis van duurzamere visuitrusting voor de infrastructuur van het havenbedrijf en havenontwikkeling voor de afzetmarkt. De haven Lauwersoog stelde een Ontwikkelingsvisie 2020 op en de haven van Den Oever een Masterplan, waar deze specialisaties prima in passen.

Voor Harlingen is een werkatelier gehouden ten behoeve van de toeristische ontwikkeling van de Willems haven. De gemeenteraad stemde onlangs unaniem in met de plannen daarvoor.

Ten slotte is met Eems Delta Green samengewerkt met Biobased economy, waarbij verwerking van garnalen-afval en discards als kansrijke ontwikkelingen voor havens zijn geïdentificeerd.

Unescohavens

Samen met Ecoshape is een pilot project voor Building with Nature gedraaid in Delfzijl. De ervaringen van de pilot zijn gebruikt bij de opzet van het Programma Building with Nature Waddenzeehavens, dat in nauwe samenwerking met programma Naar een rijke Waddenzee is opgesteld. Ecoshape

bereid is bereid ca €1,5 mln cofinanciering te leveren voor het totale programma van €4,6 mln. De pilot is inmiddels afgerond, terwijl een ander project ten behoeve van omlegging van de havenspui is gestart. Via een doctoraalstudie over de rol van kennis bij complexe kustprojecten, zijn de leerpunten van de pilot ook wetenschappelijk vastgelegd.

Tijdens de ontwikkeling van het programma Building with Nature startten twee projecten gerelateerd aan de slibhuishouding in de havens, namelijk reductie van het baggerbezwaar via slimmer spuien in Harlingen en 'slibvaren' in Delfzijl. De follow-up van deze projecten zijn opgenomen in het programma Building with Nature. Door te kiezen voor één programma worden de ervaringen bij de ene haven ook gebruikt en vertaald naar andere havens (ca. 10% van het budget) en worden de projecten geselecteerd op locaties waar de leerervaringen het gunstigst zijn.

Ten slotte startten de havens van de coalitie, na consultatie van ESPO een gezamenlijk traject voor Ecoport certificering. Groningen Seaports deelt haar ervaringen met de andere havens. De WUR draagt bij via een Post-doc project en levert studenten bij de uitwerking.

Samenhang bieden voor een havenprogramma Waddenfonds

De eensgezindheid die uit het bestuurlijk statement sprak en de initiatieven op de markt overtuigde de deelnemers, zoals bijvoorbeeld blijkt uit de nieuwsbrief van de Waddenvereniging.

Na het debat vertaalde de toenmalige Waddenfondsorganisatie de inhoud van de Koersnotitie naar het nu nog vigerende Pionierprogramma. Voor het eerst werden havenprojecten in de Waddenfondsprogrammering opgenomen. Zoals uit bovenstaande lijst blijkt worden voor het eerst in de geschiedenis van het Waddenfonds voor havens relevante projecten gehonoreerd.

Hoewel de provincies van meet af aan van plan waren om na de decentralisatie meer programmatisch te werken, bleek de juridische werkelijkheid weerbarstiger dan voorzien. De werkwijze leidde inderdaad tot de gevraagde snellere besluitvorming over de ingediende projecten ('*Wie eerst komt eerst maalt.*'), maar eenvoudige projecten waren enorm in het voordeel, terwijl complexe integrale projecten met grotere impact veel meer voorbereiding vergen. Een beoordeling op 'value for money' bleek erg moeilijk. Het enige sturingsmechanisme was het sluiten van programmalijnen.

Het Waddenfonds is in een transitiefase en hield afgelopen nazomer intake gesprekken met verschillende sectoren, zo ook voor de zeehavens. Diverse leden van de Raad namen deel. De directeur Waddenfonds vroeg of de Raad van Advies bereid was als coalitiepartner op te treden bij de ontwikkeling van een havenprogramma. De voorzitter reageerde positief op deze vraag. Nadien was er geregeld contact met het fonds en de haveninbreng is goed herkenbaar in het uitvoeringsprogramma 2014-2017 opgenomen.

Vier 'Unescohavens' aan Waddenzee

Uit de Nieuwsbrief van de Waddenvereniging (15-06-2012)

De gemeenten Delfzijl, Eemshaven, Den Helder en Harlingen tekenden afgelopen woensdag tijdens het Waddenzee-debat in Leeuwarden een akkoord waarin ze toezeggen bij de ontwikkeling van de havens volop rekening te houden met het werelderfgoed Waddenzee. De havens mogen zich verder economisch ontwikkelen, zolang dat maar op een duurzame manier gebeurt en 'gekoppeld aan natuurontwikkeling'. Uiteindelijk kunnen de havens dan uitgroeien tot 'Unescohavens'.

De Waddenvereniging heeft jarenlang gelobbyd dat havens aan de Waddenzee meer rekening houden met de kwetsbare natuur van het werelderfgoed en juicht de nieuwe koers van de gemeenten daarom van harte toe. Het biedt vele kansen en natuurlijk ook nieuwe uitdagingen. Hoe de havens zich tot Unescohavens kunnen ontwikkelen moet nog verder worden ingevuld, de Waddenvereniging wil hier graag bij helpen. Ongetwijfeld levert dat weer boeiende discussies op. Met dit grote verschil dat er nu een duidelijke stip aan de horizon is vastgesteld.

Gezamenlijke profilering

Hoewel de Raad gezamenlijke profilering van meet af aan als doelstelling oarmde, bleek dit één van de lastigste onderwerpen. Het werd vertaald naar presentaties op beurzen. Zo is een beursagenda opgesteld, maar het bleek moeilijk daar synergie voordelen uit te halen. Wel is een pilot op de offshore beurs Amsterdam gedraaid en zijn daar leerpunten uit benoemd, welke nog verder worden uitgewerkt.

Hoewel de profilering zich juist sterk op beurzen richtte, ontstond ongemerkt een gezamenlijke profilering op een geheel ander wijze. Met het eerste Waddenzeehavendebat stond de samenwerking breed op de kaart. De voorbereiding van de gepresenteerde koers met werkateliers sprak veel personen en organisaties aan. De deelnemers maakten veelvuldig gebruik van de website www.waddenzeehavens.nl, die alle achtergrondinformatie en verslagen bevat. Ook het tweede Waddenzeehavendebat gaf een positieve uitstraling, waarbij het bestuurlijk statement de bevestiging van continuïteit en koersvastheid gaf. Dat leidde bijvoorbeeld tot het vertrouwen van het Waddenfonds, als coalitiepartner voor de uitwerking van hun uitvoeringsprogramma.

Inmiddels heeft de coalitie Waddenzeehavens gezag in de Waddenwereld gekregen en wordt zij gezien als een gewaardeerde samenwerkingspartner.

Value for money

Het programma heeft vooral een aanjagende en bindende rol gespeeld, zowel tussen de havens als naar andere samenwerkingspartners. Met de werkwijze via werkateliers, kwamen de deelnemers in de gelegenheid om in gezamenlijkheid te bouwen aan een wenkend perspectief. In veel gevallen waren samenwerkingspartners bereid om activiteiten mede te financieren, zoals de provincies die de beide debatten financierden, Groningen Seaports de boottocht op de Eems en dergelijke. Voor de koers Waddenzeehavens investeren veel partners in de realisatie van 'Waddenfondsprojecten' waaronder Ecoshape in de opbouw van programma Building with Nature, dat ze binnenkort bij het Waddenfonds wil indienen. Ook buiten het Waddenfonds zijn er cofinanciers, zoals de WUR bij Ecoportcertificering en het NNOW bij een gezamenlijke presentatie op de Offshore beurs. In die zin heeft het programma een grote multiplier. Inmiddels zien de meeste Waddenzeepartners de Raad van Advies Waddenzeehavens met bijbehorende programma structuur als een gezaghebbende partij, waar men graag mee samenwerkt. Een en ander blijkt ook uit de rol die het Waddenfonds aan de Raad vraagt in hun Uitvoeringsprogramma 2014-2017.

Kortom de afgelopen periode is met een beperkt budget veel bereikt.